

De ki veszi észre a tévedést?

*„Azoktól moss meg engem, amikről nem is tudok én.”
(Zsolt 18,13; Sik Sándor fordítása)*

Szent Benedek életrajza szerint az a közösség, amely őt a szabin hegyek közül Rómába küldte, abban bízott, hogy a birodalom fővárosa a felnőtte növekedésben fogja őt segíteni. A fiatalon érett ifjú is ezt várta a várostól. A város múltja nagyjából megalapozottá is tette ezt a reményt. Benedek azonban a város jelenének megtapasztalásával felismerte, hogy az őt küldő, jószándékú közösség, ahogy ő, a várakozásokkal teljes ifjú is, tévedett ebben. Az a válság, amelyet Benedek ennek a tévedésnek felismerésével megtapasztalt, fontosnak bizonyult további élete számára.

Az úton levő ember nem kerülheti el a tévedéseket. Sokszor kerül olyan helyzetekbe, útelágazásokhoz, amikor kockáztatnia kell. Sokszor kell úgy döntenünk, hogy nem törekedhetünk a teljes biztonságra. A kockázat az utazás része. A kockázatmentes élet az egyik biztos jele, hogy abbahagytuk az utazást. A tévedés felismerése többnyire egy válság kezdete, de a tévedés teremtette helyzet felszámolásának első lépése is.

Benedek akkor Isten magányába vonult. Többnyire ez a helyes megoldás első lépése. Részben a visszavonulás tette lehetővé, hogy olyan közösséget hozzon létre, amely már biztonságosabbá teheti további utazását. Nem a további tévedések elkerülésével,

hanem azoknak az eszközöknek nyújtásával, amelyek segítik felismerni a tévedéseket, és segítséget adnak a javításhoz.

Regulájának bevezetése világosan jelzi, hogy látja az út folytatásának lehetséges tévedéseit. Két „tévedéses” életformát ír le. Az emberek, akik ebben élnek, nem akarnak rossz felé menni (ki akarhatna). De maga az életforma is akadályozza őket tévedésük felismerésében.

Az egyik csoport a *girovágusoké*. Állandó fizikai utazásaikkal az ember úton levésének látszatát keltik, maguk előtt is. Valójában ezzel az életmóddal akadályozzák az igazi belső úton levést. Az alább következő csoporttal szemben azért talán még jobb helyzetben vannak, mert folytonos utazási lázuk nyomán könnyebben felismerhetik, hogy tévedésben vannak. Bár Szent Benedek őket mondja rosszabbaknak, de talán mégis közelebb vannak a „vészkijáráthoz”, mint a másik csoport: a *szarabaiták*. Ők Szent Benedek szavai szerint: „ketten vagy hárman, vagy éppen egyenként, pásztor nélkül, nem az Úr, hanem saját aklukba zárkóznak; törvény gyanánt áll előttük vágyaik kívánsága, midőn azt, amit maguk elgondolnak és kiválasztanak, szentnek mondják, és amit nem akarnak, azt tilosnak tartják”. (Reg 1,8–9)

Benedek nem foglalkozik sokat ezekkel a tévedéses életformákkal. Regulájával – Krisztus nyomán – azt az életformát hozza létre, amelyik csökkenti az úttévesztések lehetőségét, de még inkább segít a tévedések felismerésében, a felismerések nyomán támadt válságok kezelésében. A cenobita közösség, amely számára reguláját írta, minden tagjával és egész rendszerével az előbbi célt (felismerés és javítás) szolgálja.

Első helyen az apát áll, aki „Krisztus helyettese a monostorban” (Reg 2,2). Aki – ha a Regula szerint történt a választása – kiválóan alkalmas arra, hogy ismerje sokféle útítársát, és a sokféleségben nem javítandó hibát lát, hanem nagy lehetőséget. Nem látja tévedésnek a sokféleséget (ez „Isten tévedése lenne”), de éppen mivel ismer mindenkit, könnyebben felismeri az egyesek úttévesztéseit. Nem látja például hibának azt, ha a gyengébb szerzetes bőségesebben részesül a kolostor (földi) javaiból, mint az erősebb. De úttévesztőnek tartja azt, aki emiatt szomorkodik

(Reg 34,3). Az apát tehát az első számú felelős az egyes szerzetesek úttévesztésének felismerésében, és neki kell segíteni a tévedés felismerésével keletkezett válság feldolgozásában. Ebben a felelős, nagy bölcsességet és tapintatot kívánó feladatban sok segítséget kap a közösség egyes tagjaitól, de az egész közösségtől is. Ilyen személyes segítők – részben hivatalból – a nagyobb közösségek dékánjai. De a legjelentősebbek az apát által megbízott személyes segítők, a szenpekták, „vagyis öregebb, bölcs testvérek, akik mintegy titokban vigasztalják az önmagával küszködő testvért...” (Reg 27,2–3). Természetesen az egész közösségnek részt kell vennie valamilyen módon abban, hogy tagjai felismerjék tévedéseiket. Ez nagyon sok gondosságot kívánó feladat, mert a hirtelen felismerés–felismertetés, amikor határozottan szembesítjük a másikat tévesztésével, olyan mély válságot eredményezhet, amelynek vége nem feltétlenül a helyes út megtalálása. Alapvetően az egész közösségnek szolgálnia kell az úton tartást, hogy az egész közösség, senkit el nem hagyva, „szárnyaló szívvel és a szeretet elmondhatatlan édességével járja Isten parancsainak útját” (Prol 49).

Fontos azonban látni, hogy a tévedések csökkentésének és a tévedések javításának legfontosabb eszköze Szent Benedek regulájában az „engedelmesség hatalmas fegyverzete”. A Szent Benedek által ajánlott engedelmesség ugyanis, miközben csökkenti a választás szabadságát, egy sokkal nagyobbat ad cserébe: a vállalás szabadságát. Ha valaki gyakran kerül a „választó” helyzetébe, sokszor teszi ki magát a rossz választás veszélyének, a tévedésnek. Ráadásul ha gyakran ismétlődnek ezek a helyzetek, a tévedések felismerésének és javításának lehetősége is egyre kisebb lesz. A vállalás szabadságában elvégzett feladatok csökkentik ezt a veszélyt, és nagyon jól szolgálják a személyiség igazi növekedését. Azt gondolom, az utóbbi évtizedekben nagy mértékben megnőtt a választás szabadsága, és ez főleg a fiatalok számára örvendetesnek látszik. De ezzel együtt járt a vállalás szabadságának csökkenése is.

Egyre hosszabb ideig keresik az emberek „helyüket az életben”. Válogatják feladataikat és válogatják legközelebbi útítársa-

ikat is. A sok választás azután sok elutasított feladattal, feladott emberi kapcsolatokkal, sok tévedéssel jár. Ebben a légkörben sokszor még a helyesen választott társ és feladat is egy idő után tévedésnek látszik, és új választásba hajszol. Még egy jól „szerkesztett” közösség is áldozata lehet az ilyen társadalmi környezetnek. Szent Benedek is számol ezzel. Lehetségesnek tartja, hogy az eredetileg az „Úr szolgálatára szánt közösség” is ilyené váljék. Lehetséges, hogy a cenobiták közössége szarabaiták halmazává silányul. Ezért tartja fontosnak, hogy a monostor, amelyik zárt, amelyikben minden megvan, nyitott is legyen. Nyitott, de nem a zavaros, ellenőrizetlen társadalmi hatásokra, hanem a kívülről érkező igazi tévedésoszlató szándékokra.

Ennek fontos eszköze a vendég, akivel Krisztus érkezik a monostorba. A vendég, aki kifogásolhat dolgokat, és ezzel Krisztus javító és felemelő szeretetét képviseli. A legerőteljesebb rész az *Apáti szék betöltése* fejezetben található: „Ha azonban – mitől Isten mentsen –, egyhangú határozattal az egész közösség olyan személyt választana ki, aki bűneikkel egyetért, és e bűnök valamilyen tudomására jutnának a püspököknek, akinek egyházmegegyéjéhez az a hely tartozik, vagy a szomszédos apátoknak vagy keresztényeknek, akadályozzák meg a gonoszok egyetértésének keresztülvitelét, és állítsanak méltó gondviselőt, Isten házának élére.” (Reg 64,3-5)

Bonyolultabb történelmi körülmények között növekszik az előbbi helyzet kialakulásának veszélye. Ilyenkor minden felelős hajózó gondosabb navigációra kötelezett: az egyén is és a közösség is. Sok történelmi példa létezik erre. Az első ezredfordulón – a magyar államiség kialakulásának idején – a clunyi reform kolostorai nyújtottak segítséget Európa-szerte a tévedésekkel küszködő kolostoroknak. Száz évvel ezelőtt, a trianoni béke okozta zűrzavaros időkben a tévelygő magyar egyház jelentős segítséget kapott – az ország első nunciusa közvetítésével – a Szent-széktől.

Isten az, aki lehetővé teszi tévedéseink felismerését. Ő az, aki a felismerés okozta válságban segít bennünket. De ezt – többnyire – a körülöttünk lévő emberek segítségével teszi. Ezért fontos

minden ember számára, hogy legyen körülötte egy intimebb, őt ismerő és őt szerető emberekből álló közösség. Olyan közösség, amelynek tagjai feltétel nélkül elfogadják egymást, de ugyanakkor szolgálják Isten megtisztító és felemelő szeretetét is.

Ez a közösség azonban nem lehet tartósan önmagába zárkózó. Gondosan figyelt ki- és bejáratokkal kapcsolatot kell tartania a körülötte levő és ugyancsak nyitott közösségekkel. Sehol nem szabad végleges határokat húzni. A végtelen Isten csak ilyen közösségekben érkezhetsz hozzánk. Csak ilyen közösségekben tudja felismertetni velünk tévedéseinket, s ilyen közösségek lehetnek az Ő megtisztító és felemelő szeretetének eszközei.

Pintér Ambrus

Néhány szerzőnkőről (folytatás)

TAKÁCSY MÁRTA – gyermek klinikai szakpszichológus, csoportanalitikus pszichoterapeuta. Magánpraxisban folytat egyéni és csoportos pszichoterápiát felnőttekkel. A Mamakör, frissen szült anyáknak csoportokat tartó társadalmi vállalkozás, egyik alapítója. A *Pszichoterápia* szakfolyóirat főszerkesztője, a Csoportanalitikus és Kiképző Társaság csoportanalitikus képzésének oktatója, vezetőségi tagja. Kiemelten fontos számára a tudatos társadalmi szerepvállalás, legyen szó kisebbségek felsőoktatásba való integrációjáról (CEU RGPP program) vagy csoportdinamikai jelenségek tanulmányozásáról (Civil Csoport Hétvége).

VAJDA MIHÁLY – tagja volt a Lukács tanítványaiból képződött Budapesti Iskolának, 1973 után eltávolították a kulturális életből; 1990-ben kinevezést nyert a Debreceni Egyetem Filozófia Tanszékére, ahol nyugdíjba vonulásáig dolgozott.

VALASTYÁN TAMÁS – egyetemi docens, a Debreceni Egyetem Filozófia Intézetének igazgatója, a *Magyar Filozófiai Szemle* szerkesztője.

VARGA ZOLTÁN – filmtörténész. A kecskeméti Bányai Júlia Gimnáziumban érettségizett 2002-ben; az ELTE BTK-n diplomázott 2008-ban, majd szerzett doktori fokozatot 2012-ben. 17 éve jelennek meg filmes tárgyú publikációi. Főbb kötetei: *A magyar animációs film: intézmény- és formátörténeti közelítések* (2016), *A kecskeméti animációs film* (2019).